

תאי גזים

אמצעי 'יעיל' לרצח המונים בידי הנאצים. הנאצים השתמשו בתאים ניידים ונייחים כאחד. השימוש המתועד הראשון של רצח המונים בת"ג היה בדצמבר 1939, כאשר השתמש זונדרקומנדו של הס"ס בחד-תחמוצת הפחמן כדי לרצוח חולי נפש פולנים. בינואר 1940, לאחר שנבדקה השיטה לראשונה בניסויי רצח, החליט גם ויקטור ברק, ראש מיבצע 'אותנסייה', על שימוש בגז חד-תחמוצת הפחמן נקי לפעולותיו. במוסדות שבהן התנהלה האותנסייה, הוסוו המיתקנים להמתה בגז כחדרי מקלחות, ומכלי הפלדה שהכילו את הגז חוברו לקיר החיצוני של תה"ג.

אחרי הפעלת ה'פתרון הסופי' בקיץ 1941, הוכנסו ת"ג כאמצעי לרצח המונים של יהודים. בדצמבר 1941 הוחל בשימוש בהם בחלמנו, בידי הזונדרקומנדו של הס"ס 'לאנגה', שהשתמש במשאיות ניידות שנבנו וצוידו למטרה זו. על המשימה הזאת עבד מאז ספטמבר 1941 ה'משרד הראשי לביטחון הרייך'.

שלא כפי שנהגו במיבצע אותנסייה, היה גז הפליטה של המשאיות מועבר אל תוך המשאית הסגורה. אפשר היה לרצוח בכול פעם 40-60 נפש, על-פי גודל המשאית. בסך-הכול נבנו 20 ת"ג ניידים, וברובם השתמשו ארבע האיינזצגרופן שהיו פרושות בשטחי ברית-המועצות. בפברואר 1942 הוכנו ונבנו בבלז' תה"ג הנייחים הקבועים הראשונים, שהיו אמורים לבוא לכלל שימוש במסגרת ה'פתרון הסופי'. אחרי כמה נסיונות של רצח בגז, בגילי חד-תחמוצת הפחמן ובגז פליטה, נבחרה האפשרות השנייה כטובה יותר, בגלל היותה זולה יותר ומכיוון שלא היתה כרוכה באספקה סדירה מיוחדת. במרס 1942 החלו רציחות סדירות בבלז' בשלושה ת"ג שהיו בצריף עץ נפרד. המקום השני שבו התקינו ת"ג היה סוביבור, והפעלתם שם החלה במאי 1942, אך שם היו תה"ג במיבנה לבנים, עם יסודות בטון. השלישי והאחרון ממחנות ההשמדה במסגרת 'מבצע רינהרד' היה טרבלינקה; את שלושת תה"ג במחנה ההוא ניתן היה לאטום הרמטית, שלא בדומה למצב בשני מחנות ההשמדה האחרים. בקיץ ובסתיו 1942 הורחבה במידה ניכרת הקיבולת של שלושת מחנות ההשמדה, על-ידי הגדלת תה"ג הקיימים ותוספת של תאים חדשים. וכך אפשר היה לרצוח בעשרת תה"ג של טרבלינקה 2,500 נפש במחזור אחד שארך שעה. כול תה"ג במחנות ההשמדה הוסוו, ושוותה להם צורה וחזות של מקלחות. בטרבלינקה אף הרחיקו הנאצים לכת, נטעו ערוגות פרחים ויצרו במקום סביבה נעימה ונאה למראית-עין, וכך הגיעו להטעיה מושלמת.

ב-3 בספטמבר 1941 ניסו באושוויץ לראשונה את תהליך הרצח בגזים במחנה 1. נעשה שימוש בגז ציקלון בה על שבויי מלחמה סובייטים כהכנה לרצח המונים היהודים שבבירקנאו. התברר שהציאניד יעיל בהרבה מגזי הפליטה של דיזל ששימשו למטרה זו במחנות ההשמדה שבגנרלגוברנמן, ומפקד מחנה אושוויץ, רודולף פרנץ הס, החליט להשתמש בו.

המיתקנים לרציחה בגזים שהיו באושוויץ לא יכלו בשום אופן למלא את הדרישות, וכמה פעמים צריך היה להגדילים.

במידנק החלו ברצח המונים בגזים בספטמבר 1942, ובאביב 1943 השתמשו בגילי חד-תחמוצת הפחמן, שהחליפום בגז ציקלון בה. תא גזים אחד פעל בכול אחד מן המחנות האלה: מאוטהאוזן (מסתיו 1941), נוינגמה (מספטמבר 1942), זקסנהאוזן (מאמצע מרס 1943), שטוטהוף (מיוני 1944) ורונסבריק (מינואר 1945). בכול המחנות הללו השתמשו בציקלון בה.